

Ο ΗΡΑΚΛΗΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΚΩΜΩΔΙΑ

1. Αριστοφάνης, *Σφήκες* 54–60:

φέρει νυν κατείπω τοῖς θεαταῖς τὸν λόγον,
ὀλίγ' ἄτθ' ὑπειπὼν πρῶτον αὐτοῖσιν ταδί, 55
μηδὲν παρ' ἡμῶν προσδοκᾶν λίαν μέγα,
μηδ' αὖ γέλωτα Μεγαρόθεν κεκλεμμένον.
ἡμῖν γὰρ οὐκ ἔστ' οὔτε κάρυ' ἐκ φορμίδος
δούλω διαρριπτοῦντε τοῖς θεωμένοις,
οὔθ' Ἡρακλῆς τὸ δεῖπνον ἕξαπατώμενος, 60

2. Επίχαρμος, *Βούσιρις* απ. 18:

πρᾶτον μὲν αἶ κ' ἔσθοντ' ἴδοις νιν, ἀποθάνοις·
βρέμει μὲν ὁ φάρυγξ ἔνδοθ', ἀραβεῖ δ' ἄ γνάθος,
σοφεῖ δ' ὁ γομφίος, τέτριγε δ' ὁ κυνόδων,
κίζει δὲ ταῖς ῥίνεσσι, κινεῖ δ' οὔατα

[1–4] Athen. X p. 411 A ἦν καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀδηφάγος, ἀποφαίνονται δὲ τοῦτο σχεδὸν πάντες ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς. Ἐπίχαρμος μὲν ἐν Βουσίριδι λέγων (φησὶ περὶ Ἡρακλέους Ἐπ. CE) πρ. — οὔατα. [2–4] Eust. in II. p. 870,10 Ἡρακλεῖ ἔσθοντι βρέμει — ἔνδοθι κατ' Ἐπίχαρμον, ἀραβεῖ δ' — οὔατα (cf. in Od. p. 1629,50). [2] Phryn. ecl. 43 ὁ φάρυγξ ἀρρενικῶς μὲν Ἐπίχαρμος (var. lect. ὁ Ἐπ.) λέγει, ὁ δὲ Ἀττικὸς ἢ φάρυγξ. Thom. Mag. p. 222,16 τὸν λάρυγγα ἀρρενικῶς Ἀττικοί, τὴν φάρυγγα δὲ θηλυκῶς, εἰ καὶ Ἐπίχαρμος ἀρρενικῶς λέγει cf. tamen Telecl. fr. 1,12

3. Ο λαίμαργος Ηρακλῆς:

Ειδώλιο από τερακότα, περ. 400 π.Χ.
Μητροπολιτικό Μουσείο, Νέα Υόρκη

4. Ο Ηρακλῆς καὶ ὁ κλέφτης με τὶς πίτες:

Κατωιταλιώτικος κωδωνόσχημος κρατήρας ἀπὸ τὸν Τάραντα.
Ζωγράφος τοῦ Lecce, περ. 350 π.Χ.
Nicholson Museum, Πανεπιστήμιο τοῦ Sydney, Αυστραλία.

5. Αριστοφάνης, *Όρνιθες* 1574–1693:

ΠΟΣΕΙΔΩΝ

ἄγε δὴ τί δρωμεν, Ἡράκλεις; ΗΡ. ἀκήκοας
ἐμοῦ γ' ὅτι τὸν ἄνθρωπον ἄγχειν βούλομαι, 1575
ὅστις ποτ' ἔσθ' ὁ τοὺς θεοὺς ἀποτείχισας.

ΠΟ. ἀλλ' ὦγάθ' ἠρήμεσθα περὶ διαλλαγῶν
πρέσβεις. ΗΡ. διπλασίως μᾶλλον ἄγχειν μοι δοκεῖ.

ΠΕΙΣΕΤΑΙΡΟΣ

τὴν τυρόκηστιν τις δότω· φέρε σίλφιον·
τυρὸν φερέτω τις πυρπόλει τοὺς ἄνθρακας. 1580

ΠΟ. τὸν ἄνδρα χαίρειν οἱ θεοὶ κελεύομεν
τρεῖς ὄντες ἡμεῖς. ΠΕΙ. ἀλλ' ἐπικνω τὸ σίλφιον.

ΗΡ. τὰ δὲ κρέα τοῦ ταῦτ' ἐστίν; ΠΕΙ. ὄρνιθές τινες
ἐπανιστάμενοι τοῖς δημοτικοῖσιν ὄρνέοις
ἔδοξαν ἀδικεῖν. ΗΡ. εἴτα δῆτα σίλφιον 1585
ἐπικνήσας πρότερον αὐτοῖσιν;

ΠΕΙ. ὦ χαῖρ' Ἡράκλεις.

τί ἔστι; ΠΟ. πρεσβεύοντες ἡμεῖς ἤκομεν
παρὰ τῶν θεῶν περὶ πολέμου καταλλαγῆς.
ΠΕΙ. ἔλαιον οὐκ ἔνεστιν ἐν τῇ ληκύθῳ. 1589

ΗΡ. καὶ μὴν τά γ' ὄρνιθια λιπάρ' εἶναι πρέπει.

ΠΟ. ἡμεῖς τε γὰρ πολεμοῦντες οὐ κερδαίνομεν,
ὑμεῖς τ' ἂν ἡμῖν τοῖς θεοῖς ὄντες φίλοι

ὄμβριον ὕδωρ ἂν εἶχετ' ἐν τοῖς τέλμασιν,
ἀλκυονίδας τ' ἂν ἤγεθ' ἡμέρας ἀεὶ.

τούτων περὶ πάντων αὐτοκράτορες ἤκομεν. 1595

ΠΕΙ. ἀλλ' οὔτε πρότερον πώποθ' ἡμεῖς ἤρξαμεν
πολέμου πρὸς ὑμᾶς, νῦν τ' ἐθέλομεν, εἰ δοκεῖ,

ἔαν το δίκαιον ἀλλὰ νῦν ἐθέλητε δρᾶν,
σπονδὰς ποιῆσθαι. τὰ δὲ δίκαι' ἐστὶν ταδί·
τὸ σκῆπτρον ἡμῖν τοῖσιν ὄρνισιν πάλιν 1600
τὸν Δί' ἀποδοῦναι· κἂν διαλλαττώμεθα

ἐπὶ τοῖσδε, τοὺς πρέσβεις ἐπ' ἄριστον καλῶ.

ΗΡ. ἐμοὶ μὲν ἀπόχρη ταῦτα καὶ ψηφίζομαι.

ΠΟ. τί ὦ κακόδαιμον; ἠλίθιος καὶ γάστρις εἶ.
ἀποστερεῖς τὸν πατέρα τῆς τυραννίδος; 1605

ΠΕΙ. ἄληθες; οὐ γὰρ μεῖζον ὑμεῖς οἱ θεοὶ

ἰσχύσετ', ἦν ὄρνιθες ἄρξωσιν κάτω;

νῦν μὲν γ' ὑπὸ ταῖς νεφέλαισιν ἐγκεκρυμμένοι

κύψαντες ἐπιπροκοῦσιν ὑμᾶς οἱ βροτοί·
ἔαν δὲ τοὺς ὄρνιθες ἔχητε συμμαχούς, 1610

ὅταν ὀμνύη τις τὸν κόρακα καὶ τὸν Δία,
ὁ κόραξ παρελθὼν τοῦπιπροκοῦντος λάθρα

προσπτόμενος ἐκκόψει τὸν ὀφθαλμὸν θενῶν.

ΠΟ. νῆ τὸν Ποσειδῶ ταῦτά γέ τοι καλῶς λέγεις.

ΗΡ. κάμοι δοκεῖ. ΠΟ. τί δαὶ σὺ φῆς;

ΤΡΙΒΑΛΛΟΣ ναβαισατρεῦ. 1615

ΗΡ. ὄρα; ἐπαινεῖ χοῦτος.

(...)

ΠΕΙ. καὶ νῆ Δί' ἕτερόν γ' ἐστὶν οὗ μνήσθην ἐγώ.

τὴν μὲν γὰρ Ἥραν παραδίδωμι τῷ Δί,

τὴν δὲ Βασίλειαν τὴν κόρην γυναῖκ' ἐμοὶ
ἐκδοτέον ἐστίν. ΠΟ. οὐ διαλλαγῶν ἐρᾶς. 1635

ἀπίωμεν οἴκαδ' αὔθις. ΠΕΙ. ὀλίγον μοι μέλει.

μάγειρε, τὸ κατάχυσμα χρῆ ποιεῖν γλυκύ.

ΗΡ. ὦ δαιμόνι' ἀνθρώπων Πόσειδον, ποῖ φέρει;
ἡμεῖς περὶ γυναικὸς μιᾶς πολεμήσομεν; 1639

ΠΟ. τί δαὶ ποιῶμεν; ΗΡ. ὅ τι; διαλλαττώμεθα.

ΠΟ. τί δ' ὠζύρ'; οὐκ οἶσθ' ἐξαπατῶμενος πάλαι;

βλάπτεις δέ τοι σὺ σαυτόν. ἦν γὰρ ἀποθάνη

ὁ Ζεὺς παραδοὺς τούτοις τὴν τυραννίδα,

πένης ἔσει σύ. σοῦ γὰρ ἅπαντα γίγνεται

τὰ χρήμαθ', ὅσ' ἂν ὁ Ζεὺς ἀποθνήσκων καταλίπη.

ΠΕΙ. οἴμοι τάλας οἶόν σε περισσοφίζεται. 1646

δεῦρ' ὡς ἐμ' ἀποχώρησον, ἵνα τί σοι φράσω.

διαβάλλεται σ' ὁ θεῖος ὦ πόνηρε σύ.

τῶν γὰρ πατρῶων οὐδ' ἀκαρῆ μέτεστί σοι
κατὰ τοὺς νόμους; νόθος γὰρ εἶ κοῦ γνήσιος. 1650

ΗΡ. ἐγὼ νόθος; τί λέγεις; ΠΕΙ. σὺ μέντοι νῆ Δία

ῶν γε ξένης γυναικός. ἦ πῶς ἂν ποτε

ἐπίκληρον εἶναι τὴν Ἀθηναίαν δοκεῖς,

οὔσαν θυγατέρ', ὄντων ἀδελφῶν γνησίων;

ΗΡ. τί δ' ἦν ὁ πατήρ ἐμοὶ διδῶ τὰ χρήματα 1655

νοθεῖ' ἀποθνήσκων; ΠΕΙ. ὁ νόμος αὐτὸν οὐκ ἔῃ.

οὔτος ὁ Ποσειδῶν πρῶτος, ὃς ἐπαίρει σε νῦν,

ἀνθέξεταί σου τῶν πατρῶων χρημάτων

φάσκων ἀδελφὸς αὐτὸς εἶναι γνήσιος.

(...)

ΗΡ. ἐμοὶ δ' ἄρ' οὐδὲν τῶν πατρῶων χρημάτων

μέτεστιν; ΠΕΙ. οὐ μέντοι μὰ Δία. λέξον δέ μοι,

ἦδη σ' ὁ πατήρ εἰσήγαγ' ἐς τοὺς φράτερας;

ΗΡ. οὐ δῆτ' ἐμέ γε. καὶ δῆτ' ἐθαύμαζον πάλαι. 1670

ΠΕΙ. τί δῆτ' ἄνω κέχηνας αἵκειαν βλέπων;

ἀλλ' ἦν μεθ' ἡμῶν ἦς, καταστήσας σ' ἐγὼ

τύραννον ὄρνιθων παρέξω σοι γάλα.

ΗΡ. δίκαι' ἔμοιγε καὶ πάλαι δοκεῖς λέγειν

περὶ τῆς κόρης, κἄγωγε παραδίδωμί σοι. 1675

ΠΕΙ. τί δαὶ σὺ φῆς; ΠΟ. τάναντία ψηφίζομαι.

ΠΕΙ. ἐν τῷ Τριβαλλῷ πᾶν τὸ πρᾶγμα. τί σὺ λέγεις;

ΤΡ. καλάνι κόρανα καὶ μεγάλα βασιλιναῦ

ὄρνιτο παραδίδωμι. ΗΡ. παραδοῦναι λέγει.

(...)

ΠΟ. σφῶν νῦν διαλλάττεσθε καὶ ξυμβαίνετε:

ἐγὼ δ', ἐπειδὴ σφῶν δοκεῖ, σιγήσομαι.

ΗΡ. ἡμῖν ἂ λέγεις σὺ πάντα συγχωρεῖν δοκεῖ. 1685

ἀλλ' ἴθι μεθ' ἡμῶν αὐτὸς ἐς τὸν οὐρανόν,

ἵνα τὴν Βασίλειαν καὶ τὰ πάντ' ἐκεῖ λάβῃς.

ΠΕΙ. ἐς καιρὸν ἄρα κατεκόπησαν οὐτοῖ

ἐς τοὺς γάμους. ΗΡ. βούλεσθε δῆτ' ἐγὼ τέως

ὀπτῶ τὰ κρέα ταυτὶ μένων; ὑμεῖς δ' ἴτε. 1690

ΠΟ. ὀπτᾶς τὰ κρέα; πολλήν γε τενθειάν λέγεις.

οὐκ εἶ μεθ' ἡμῶν; ΗΡ. εὔ γε μέντᾶν διετέθη.

6. Αριστοφάνης, Βάτραχοι 38–107

ΗΡΑΚΛΗΣ

τίς τὴν θύραν ἐπάταξεν; ὡς κενταυρικῶς ἐνήλαθ' ὅστις — εἰπέ μοι τουτὶ τί ἦν;

ΔΙΟΝΥΣΟΣ

ὁ παῖς. ΞΑΝΘΙΑΣ τί ἐστίν; ΔΙ. οὐκ ἐνεθυμήθης;

ΞΑ. τὸ τί; 40

ΔΙ. ὡς σφόδρα μ' ἔδεισε. ΞΑ. νὴ Δία, μὴ μαίνοιό γε.

ΗΡ. οὐ τοι μὰ τὴν Δήμητρα δύναμαι μὴ γελᾶν καίτοι δάκνω γ' ἑμαυτόν· ἀλλ' ὅμως γελῶ.

ΔΙ. ὦ δαιμόνιε πρόσελθε· δέομαι γὰρ τί σου.

ΗΡ. ἀλλ' οὐχ οἷός τ' εἴμ' ἀποσοβῆσαι τὸν γέλων 45 ὁρῶν λεοντὴν ἐπὶ κροκωτῶ κειμένην.

τίς ὁ νοῦς; τί κόθορνος καὶ ῥόπαλον ξυνηθήτην;

ποῖ γῆς ἀπεδήμεις; ΔΙ. ἐπεβάτευον Κλεισθένη.

ΗΡ. κἀναυμάχηςας; ΔΙ. καὶ κατεδύσαμέν γε ναῦς τῶν πολεμίων ἢ δώδεκ' ἢ τρεῖς καὶ δέκα. 50

ΗΡ. σφῶ; ΔΙ. νὴ τὸν Ἀπόλλω.

ΞΑ. κᾶτ' ἔγωγ' ἐξηγοῦμαι.

ΔΙ. καὶ δῆτ' ἐπὶ τῆς νεῶς ἀναγιγνώσκοντί μοι τὴν Ἄνδρομέδαν πρὸς ἑμαυτὸν ἐξαίφνης πόθος τὴν καρδίαν ἐπάταξε πῶς οἶει σφόδρα. 54

ΞΑ. πόθος; πόσος τις; ΔΙ. σμικρός, ἡλίκος Μόλων.

ΗΡ. γυναικός; ΔΙ. οὐ δῆτ'. ΗΡ. ἀλλὰ παιδός;

ΔΙ. οὐδαμῶς.

ΗΡ. ἀλλ' ἀνδρός; ΔΙ. ἀπαπαῖ.

ΗΡ. ξυνεγένου τῶ Κλεισθένη;

ΔΙ. μὴ σκῶπτέ μ' ὠδέλφ'· οὐ γὰρ ἀλλ' ἔχω κακῶς τοιοῦτος ἕμερός με διαλυμαίνεται.

ΗΡ. ποῖός τις ὠδελφίδιον; ΔΙ. οὐκ ἔχω φράσαι. 60 ὅμως γε μέντοι σοι δι' αἰνιγμῶν ἐρῶ.

ἦδη ποτ' ἐπεθύμησας ἐξαίφνης ἔτνους;

ΗΡ. ἔτνους; βαβαιάξ, μυριάκις γ' ἐν τῷ βίῳ.

ΔΙ. ἄρ' ἐκδιδάσκω τὸ σαφές ἢ ἔτερά φράσω;

ΗΡ. μὴ δῆτα περὶ ἔτνους γε· πάνυ γὰρ μανθάνω. 65

ΔΙ. τοιοῦτοσὶ τοίνυν με δαρδάπτει πόθος

Εὐριπίδου. ΗΡ. καὶ ταῦτα τοῦ τεθνηκότος;

ΔΙ. κούδεις γέ μ' ἂν πείσειεν ἀνθρώπων τὸ μὴ οὐκ

ἐλθεῖν ἐπ' ἐκεῖνον. ΗΡ. πότερον εἰς Ἄϊδου κάτω;

ΔΙ. καὶ νὴ Δί' εἴ τί γ' ἔστιν ἔτι κατωτέρω. 70

7. Αριστοφάνης, Βάτραχοι 503–588

ΘΕΡΑΠΑΙΝΑ

ὦ φίλαθ' ἦκεις, Ἡράκλεις; δεῦρ' εἴσιθι.

ἦ γὰρ θεός σ' ὡς ἐπύθεθ' ἦκοντ', εὐθέως ἔπειτεν ἄρτους, ἦψε κατερικτῶν χύτρας 505

ἔτνους δὴ ἢ τρεῖς, βούν ἀπηνθράκιζ' ὄλον,

πλακοῦντας ὄπτα κολλάβους <τ'>. ἀλλ' εἴσιθι.

ΞΑ. κάλλιστ', ἐπαινῶ.

ΘΕ. μὰ τὸν Ἀπόλλω οὐ μὴ σ' ἐγὼ

ΗΡ. τί βουλόμενος; ΔΙ. δέομαι ποιητοῦ δεξιού. οἱ μὲν γὰρ οὐκέτ' εἰσίν, οἱ δ' ὄντες κακοί.

ΗΡ. τί δ'; οὐκ Ἰοφῶν ζῆ;

ΔΙ. τοῦτο γάρ τοι καὶ μόνον

ἔτ' ἐστὶ λοιπὸν ἀγαθόν, εἰ καὶ τοῦτ' ἄρα·

οὐ γὰρ σάφ' οἶδ' οὐδ' αὐτὸ τοῦθ' ὅπως ἔχει. 75

ΗΡ. εἴτ' οὐχὶ Σοφοκλέα πρότερον Εὐριπίδου

μέλλεις ἀναγαγεῖν, εἴπερ ἐκεῖθεν δεῖ σ' ἄγειν;

ΔΙ. οὐ πρὶν γ' ἂν Ἰοφῶντ', ἀπολαβὼν αὐτὸν μόνον,

ἄνευ Σοφοκλέους ὅ τι ποιεῖ κωδωνίσω.

κᾶλλως ὁ μὲν γ' Εὐριπίδης πανοῦργος ὢν 80

κᾶν ξυναποδρᾶναι δεῦρ' ἐπιχειρήσειέ μοι·

ὁ δ' εὐκολος μὲν ἐνθάδ' εὐκολος δ' ἐκεῖ.

ΗΡ. Ἀγάθων δὲ ποῦ ἔστιν;

ΔΙ. ἀπολιπὼν μ' ἀποίχεται,

ἀγαθὸς ποιητῆς καὶ ποθεινὸς τοῖς φίλοις. 84

ΗΡ. ποῖ γῆς ὁ τλήμων; ΔΙ. εἰς Μακάρων εὐωχίαν.

(...)

ΗΡ. οὐκ οὐν ἕτερ' ἔστ' ἐνταῦθα μειρακύλλια

τραγωδίας ποιοῦντα πλεῖν ἢ μύρια, 90

Εὐριπίδου πλεῖν ἢ σταδίῳ λαλίστερα;

ΔΙ. ἐπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα,

χελιδόνων μουσεῖα, λωβηταὶ τέχνης,

ἃ φροῦδα θᾶττον, ἦν ἄπαξ χορὸν λάβη,

μόνον προσουρήσαντα τῇ τραγωδίᾳ. 95

γόνιμον δὲ ποιητὴν ἂν οὐχ εὐροῖς ἔτι

ζητῶν ἂν, ὅστις ῥῆμα γενναῖον λάκοι.

ΗΡ. πῶς γόνιμον; ΔΙ. ὠδὶ γόνιμον, ὅστις

φθέγγεται

τοιουτοῖν τι παρακεκινδυνευμένον,

«αἰθέρα Διὸς δωμάτιον» ἢ «χρόνου πόδα», 100

ἢ «φρένα μὲν οὐκ ἐθέλουσαν ὁμόσαι καθ' ἰερών,

γλῶτταν δ' ἐπιορκήσασαν ἰδίᾳ τῆς φρενός».

ΗΡ. σὲ δὲ ταῦτ' ἀρέσκει;

ΔΙ. μᾶλλὰ πλεῖν ἢ μαίνομαι.

ΗΡ. ἦ μὴν κόβαλά γ' ἐστίν, ὡς καὶ σοὶ δοκεῖ.

ΔΙ. μὴ τὸν ἐμὸν οἶκει νοῦν· ἔχεις γὰρ οἰκίαν. 105

ΗΡ. καὶ μὴν ἀτεχνῶς γε παμπόνηρα φαίνεται.

ΔΙ. δειπνεῖν με δίδασκε.

περιόψομάπελθόντ', ἐπεὶ τοι καὶ κρέα

ἀνέβραττεν ὀρνίθεια, καὶ τραγήματα 510

ἔφρουγε, κῶνον ἀνεκεράννου γλυκύτατον.

ἀλλ' εἴσιθ' ἄμ' ἐμοί. ΞΑ. πάνυ καλῶς. ΘΕ. ληρεῖς ἔχων

οὐ γὰρ σ' ἀφήσω. καὶ γὰρ αὐλητρὶς τέ σοι

ἦδη ἴδον ἔσθ' ὠραιστάτη κῶρχηστρίδες

ἕτεραι δὴ ἢ τρεῖς— ΞΑ. πῶς λέγεις; ὀρχηστρίδες; 515

ΘΕ. ἦβυλλιώσαι κᾶρτι παρατετιλμένα.

ἀλλ' εἴσιθ', ὡς ὁ μάγειρος ἦδη τὰ τεμάχη
 ἔμελλ' ἀφαιρεῖν χῆ τράπεζ' εἰσήρητο.
 ΞΑ. ἴθι νυν φράσον πρώτιστα ταῖς ὀρχηστρίσιν
 ταῖς ἔνδον οὔσαις αὐτὸς ὅτι εἰσέρχομαι. 520
 ὁ παῖς ἀκολούθει δεῦρο τὰ σκευὴ φέρων.
 ΔΙ. ἐπίσχεσ οὔτος, οὐ τί που σπουδὴν ποιεῖ,
 ὅτιή σε παίζων Ἥρακλέα ἔνεσκεύασα;
 οὐ μὴ φλυαρήσεις ἔχων ὦ Ξανθία,
 ἀλλ' ἀράμενος οἴσεις πάλιν τὰ στρώματα. 525
 ΞΑ. τί δ' ἐστίν; οὐ τι πού μ' ἀφελέσθαι διανοεῖ
 ἄδωκας αὐτός; ΔΙ. οὐ τάχ', ἀλλ' ἦδη ποιῶ.
 κατάθου τὸ δέσμα. ΞΑ. ταῦτ' ἐγὼ μαρτύρομαι
 καὶ τοῖς θεοῖσιν ἐπιτρέπω. ΔΙ. ποίοις θεοῖς; 529
 τὸ δὲ προσδοκῆσαι σ' οὐκ ἀνόητον καὶ κενὸν
 ὡς δοῦλος ὢν καὶ θνητὸς Ἀλκμήνης ἔσει;
 ΞΑ. ἀμέλει. καλῶς ἔχ' αὐτ'. ἴσως γάρ τοι ποτε
 ἐμοῦ δεηθείης ἄν, εἰ θεὸς θέλοι.

ΧΟΡΟΣ

ταῦτα μὲν πρὸς ἄνδρός ἐστι
 νοῦν ἔχοντος καὶ φρένας καὶ
 πολλὰ περιπεπλευκότος,
 μετακυλίνδειν αὐτὸν ἀεὶ
 πρὸς τὸν εὖ πράττοντα τοῖχον
 μᾶλλον ἢ γεγραμμένην
 εἰκὸν' ἐστάναι, λαβόνθ' ἐν
 σχῆμα· τὸ δὲ μεταστρέφεσθαι
 πρὸς τὸ μαλθακώτερον
 δεξιοῦ πρὸς ἄνδρός ἐστι
 καὶ φύσει Θηραμένους.
 ΔΙ. οὐ γὰρ ἂν γέλοιον ἦν, εἰ
 Ξανθίας μὲν δοῦλος ὢν ἐν
 στρώμασιν Μιλησίοις
 ἀνατετραμμένος κυνῶν ὀρ-
 χηστρίδ', εἴτ' ἤτησεν ἀμίδ', ἐγὼ
 δὲ πρὸς τοῦτον βλέπων
 τοῦρεβίνθου ὄδραττόμην, οὐ-
 τος δ' ἄτ' ὢν αὐτὸς πανοῦργος
 εἶδε, κᾶτ' ἐκ τῆς γνάθου
 πύξ πατάξας μοῦξέκοψε
 τοῦ χοροῦ τοὺς προσθίους;

ΠΑΝΔΟΚΕΥΤΡΙΑ

Πλαθάνη Πλαθάνη δεῦρ' ἔλθ', ὁ πανοῦργος
 οὔτοσί,

ὃς ἐς τὸ πανδοκεῖον εἰσελθὼν ποτε 550
 ἐκκαίδεκ' ἄρτους κατέφαγ' ἡμῶν.

ΠΛΑΘΑΝΗ νῆ Δία

ἐκεῖνος αὐτὸς δῆτα. ΞΑ. κακὸν ἦκει τινί.
 ΠΑ. καὶ κρέα γε πρὸς τούτοισιν ἀνάβραστ' εἴκοσιν
 ἂν ἡμιοβελιαῖα. ΞΑ. δώσει τις δίκη. 554
 ΠΑ. καὶ τὰ σκόροδα τὰ πολλά. ΔΙ. ληρεῖς ὦ γύναι,
 κοῦκ οἴσθ' ὅ τι λέγεις.

ΠΑ. οὐ μὲν οὖν με προσεδόκας,
 ὅτιη κοθόρρους εἶχες, ἀναγνῶναί σ' ἔτι;
 τί δαί; τὸ πολὺν τάριχος οὐκ εἴρηκά πω.
 ΠΛ. μὰ Δι' οὐδὲ τὸν τυρόν γε τὸν χλωρόν, τάλαν,
 ὃν οὔτος αὐτοῖς τοῖς ταλάροις κατήσθειεν 560
 ΠΑ. κᾶπειτ' ἐπειδὴ τὰργύριον ἐπραττόμην,
 ἔβλεψεν εἷς με δριμὺ κάμυκάτό γε—
 ΞΑ. τούτου πάνυ τοῦργον οὔτος ὁ τρόπος
 πανταχοῦ.

ΠΑ. καὶ τὸ ξίφος γ' ἐσπᾶτο μαίνεσθαι δοκῶν.
 ΠΛ. νῆ Δία, τάλαινα. ΠΑ. νῶ δὲ δεισάσα γέ που 565
 ἐπὶ τὴν κατήλιφ' εὐθύς ἀνεπηδήσαμεν
 ὁ δ' ὄχετ' ἐξάξας γε τὰς ψιάθους λαβῶν.
 ΞΑ. καὶ τοῦτο τούτου τοῦργον.

ΠΑ. ἀλλ' ἐχρῆν τι δοῶν.

ἴθι δὴ κάλεσον τὸν προστάτην Κλέωνά μοι.
 ΠΛ. σὺ δ' ἔμοιγ', ἐάνπερ ἐπιτύχης, Ὑπέροβλον, 570
 ἴν' αὐτὸν ἐπιτρίψωμεν. ΠΑ. ὦ μιαρὰ φάρυξ,
 ὡς ἠδέως ἄν σου λίθω τοὺς γομφίους
 κόπτοιμ' ἄν, οἷς μου κατέφαγες τὰ φορτία.
 ΠΛ. ἐγὼ δέ γ' ἐς τὸ βάραθρον ἐμβάλομι σε.
 ΠΑ. ἐγὼ δὲ τὸν λάρυγγ' ἂν ἐκτέμοιμί σου 575
 δρέπανον λαβοῦσ', ὦ τὰς χόλικας κατέσπασας.
 ἀλλ' εἴμ' ἐπὶ τὸν Κλέων', ὃς αὐτοῦ τήμερον
 ἐκπηνιεῖται ταῦτα προσκαλούμενος.
 ΔΙ. κάκιστ' ἀπολοίμην, Ξανθίαν εἰ μὴ φιλῶ.
 ΞΑ. οἶδ' οἶδα τὸν νοῦν· παῦε παῦε τοῦ λόγου. 580
 οὐκ ἂν γενοίμην Ἥρακλῆς ἄν. ΔΙ. μηδαμῶς
 ὦ Ξανθίδιον. ΞΑ. καὶ πῶς ἂν Ἀλκμήνης ἐγὼ
 υἱὸς γενοίμην δοῦλος ἅμα καὶ θνητὸς ὢν;
 ΔΙ. οἶδ' οἶδ' ὅτι θυμοῖ, καὶ δικαίως αὐτὸ δρᾶς
 κᾶν εἴ με τύπτοις, οὐκ ἂν ἀντείοιμί σοι. 585
 ἀλλ' ἦν σε τοῦ λοιποῦ ποτ' ἀφέλωμαι χρόνου,
 πρόρριζος αὐτός, ἡ γυνή, τὰ παιδία,
 κάκιστ' ἀπολοίμην, κἀρχέδημος ὁ γλάμων.

8. Κρατίνος απ. 346

ὑπὸ δ' Ἥρακλέους πεινῶντος ἄγει
 καὶ σκώπτοντος ταῦτα † οὐ βιωτόν ἐστι

Schol. (VΓ et inde ab ὡστε R) Ar. Pac. 741 (τούς θ' Ἡρακλέας τοὺς μάττοντας καὶ τοὺς πεινώντας ἐκείνους) τινὲς δὲ φαίνε εἰς Κρατῖνον αἰνίττεσθαι, ὡς τοιαῦτα ποιῶντα δράματα. ἐπεπόλασε δὲ ταῦτα τότε τὰ λήμματα. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀριστοφάνης ὡς γαστρίμαργον τὸν Ἡρακλέα κωμωιδεῖ καὶ ἐν Ὀρνίσι (1583sq.) καὶ ἐν Αἰολοσίκωνι (fr. 11). ἄλλως (om. Γ). καὶ ἐν τοῖς Σφηξί (60) περὶ τούτων φησὶ (φασὶ V) . . . ἐπεπόλαζε γὰρ τότε ταῦτα . . . (accedit R) ὡστε καὶ αὐτοὺς δοκεῖν (δοκεῖν om. R) ἀχθεσθαι. Κρατῖνος ὑπὸ δὲ — ἐστὶ

9. Μνησίμαχος, Βούσιρις απ. 2:

εἰμί γὰρ Βοιώτιος

ὀλίγα μὲν λαλῶν, (B.) δίκαια ταῦτα (A.) πολλὰ δ' ἐσθίων

Athen. X p. 417 E (B καὶ ἔθνη δὲ ὅλα εἰς πολυφαγίαν ἐκωμωιδεῖτο, ὡς τὸ Βοιωτόν, vid. Eub. fr. 11) Μνησίμαχος Βουσίριδι· εἰμί — ἐσθίων

10. Εὐβουλος, Ἀμάθεια απ. 6:

θερμότερον ἢ κραυρότερον ἢ μέσως ἔχον,
 τοῦτ' ἐσθ' ἐκάστωι μεῖζον ἢ Τροίαν ἐλεῖν.
 κἀγὼ γὰρ οὐ καυλοῖσιν οὐδὲ σιλφίωι
 οὐδ' ἱεροσύλοισι καὶ πικραῖς παροψίσι
 5 βολβοῖσι τ' ἐμαυτὸν χορτάων ἐλήλυθα.
 ἃ δ' εἰς τ' ἐδωδὴν πρῶτα καὶ ῥώμης ἀκμὴν
 καὶ πρὸς ὑγίειαν, πάντα ταῦτ' ἐδαινύμην,
 κρέας βόειον ἐφθὸν ἀσόλοικον μέγα,
 ἀκροκώλιον τε γεννικόν, † ὀπτὰ δελφάκι'
 10 ἀλίπαστα τρία

Handwritten notes in Greek script, including "I would say" and other annotations.

[1–10] Athen. epit. II p. 63 D βολβοί. τούτων Ἡρακλῆς ἐσθλὴν παραιτεῖται ἐν Ἀμαθείαι Εὐβούλου λέγων· θερμότερον — τρία. [1] Phot. p. 176,20 κραυρότερον· εὐθρα(υ)τότερον, σκληρότερον

Για τὴν πλοκὴ τῆς κωμωδίας πβ. ἐπίσης:

προν. Coisl. 23 Ἀμαθείας κέρα· ἐπὶ τῶν ἀφθόνως ζώντων (sequitur nota Amaltheae fabula) . . . ἢ ἀπὸ Ἀμαθείας γυναικὸς κατηλίδος, ἥτις πᾶσαν τὴν ἐμπολὴν κέρατι εἶχεν· εἰς ἣν χάριν πότου Ἡρακλῆς εἰσιῶν τὸ κέραν κέκλοφεν, ἀφ' οὗ φαίνε εὐθηνήσαντα τὸν Ἡρακλέα καλῶς ζῆσαι. cf. Eust. ad Dion. Perieg. 431 (GGM II p. 299,28sq.) et Palaeph. incred. 45. 'certe aptissimum est hoc argumentum fabulae, in qua Hercules in scaenam producebatur helluans et commissabundus (fr. 6)' Crusius Phil. 46 (1888) 612

11. Εὐβουλος, Κέρκωπες απ. 52:

μετὰ ταῦτα Θήβας ἦλθον, οὗ τὴν νύχθ' ὄλην
 τὴν θ' ἡμέραν δειπνοῦσι καὶ κοπρῶν' ἔχει
 ἐπὶ ταῖς θύραις ἕκαστος, οὗ πλήρει βροτῶι
 οὐκ ἔστι μεῖζον ἀγαθόν· ὡς χεζητιῶν
 5 μακρὰν βαδίζων, πολλὰ δ' ἐσθίων ἀνήρ,
 δάκνων τὰ χεῖλη παγγέλοιός ἐστ' ἰδεῖν

[1–6] Athen. X p. 417 D (post fr. 38, vid. ad fr. 11) ἐν δὲ Κέρκωπι· μετὰ — ἰδεῖν.
 [1–2] Athen. I.1. epit. (CE) πάλιν· μετὰ — δειπνοῦσιν (hinc Eust. in II. p. 954,34)

12. Αντιφάνης, *Ομφάλη* απ. 174:

πῶς γὰρ ἂν τις εὐγενῆς γεγῶς
δύναιτ' ἂν ἐξελθεῖν ποτ' ἐκ τῆσδε στέγης;
ὄρων μὲν ἄρτους λευκοσωμάτους ἰπνόν
καταπέχοντας ἐν πυκναῖς διεξόδοις,
5 ὄρων δὲ μορφὴν κριβάνοις ἠλλαγμένους,
μίμημα χειρὸς Ἀττικῆς, οὐς δημόταις
Θεαρίων ἔδειξεν

Athen. III p. 112 C τῶν δ' Ἀττικῶν ἄρτων ὡς διαφόρων μνημονεύει καὶ Ἀντιφάνης ἐν Ὀμφάλῃ οὕτως· πῶς — ἔδειξεν

13. Ἀλεξίς, *Λίνος* απ. 140:

(Λι.) βιβλίον
ἐντεῦθεν ὃ τι βούλει προσελθὼν γὰρ λαβέ,
ἔπειτ' ἀναγνώσει πάνυ γε διασκοπῶν
ἀπὸ τῶν ἐπιγραμμάτων ἀτρέμα τε καὶ εὐχολῆι.
5 Ὅρφεὺς ἔνεστιν, Ἑσιόδος, τραγωιδίαι,
Χοιρίλος, Ὅμηρος, † Ἐπίχαρμος, συγγράμματα
παντοδαπά. δηλώσεις γὰρ οὕτω τὴν φύσιν
ἐπὶ τί μάλισθ' ὤρμηκε. (Ηρ.) τουτί λαμβάνω.
(Λι.) δεῖξον τί ἐστὶ πρῶτον. (Ηρ.) ὀψαρτυσία,
10 ὡς φησι τοῦπίγραμμα. (Λι.) φιλόσοφος τις εἶ,
εὐδῆλον, ὅς παρείς τοσαῦτα γράμματα
Σίμου τέχνην ἔλαβες. (Ηρ.) ὁ Σίμος δ' ἐστὶ τίς;
(Λι.) μάλ' εὐφυῆς ἄνθρωπος. ἐπὶ τραγωιδίαν
ὤρμηκε νῦν καὶ τῶν μὲν ὑποκριτῶν πολὺ
15 κράτιστός ἐστιν ὀψοποιός, ὡς δοκεῖ
τοῖς χρωμένοις, τῶν δ' ὀψοποιῶν ὑποκριτῆς
* * *
(Λι.) βούλιμός ἐσθ' ἄνθρωπος. (Ηρ.) ὃ τι βούλει λέγε·
πεινῶ γὰρ, εὐ τοῦτ' ἴσθι

Athen. IV p. 164 A – D ὅτι δ' ὑμεῖς οἱ φιλόσοφοι περὶ τὰ δεῖπνα ἀεὶ τὸν νοῦν ἔχετε ... δῆλον ἐξ ὧν καὶ Ἀλεξίς ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Λίνῳ ἱστορεῖ. ὑποτίθεται δὲ τὸν Ἡρακλέα παρὰ τῷ Λίνῳ παιδευόμενον καὶ κελευσθέντα ἀπὸ βιβλίων πολλῶν παρακειμένων λαβόντα ἐντυχεῖν (ἐν ἐντυχεῖν Cobet ms. [teste Peppink Obs. p. 30], fort. ἐν τι κρατεῖν Kaibel). <ἐ>κεῖνος δ' ὀψαρτυτικὸν λαβὼν βιβλίον ἐν χεροῖν περιπουδάστωσ ἐκράτει (fort. ἐνέτυχεν Kaibel). λέγει δὲ οὕτως ὁ Λίνος (fab. nom. om. et v. 1 – 16 contrax. CE): βυβλίον — ἴσθι

ἔπειτα πῶς

οὐ στέφανος οὐδεὶς ἐστὶ πρόσθε τῶν θυρῶν,
οὐ κνίσα κρούει ῥινὸς ὑπεροχὰς ἄκρας
Ἄμφιδρομίων ὄντων; ἐν οἷς νομίζεται
5 ὀπτᾶν τε τυροῦ Χερρονησίτου τόμους
ἔψειν τ' ἐλαίωι ῥάφανον ἠγλαϊσμένην
πνίγειν τε παχέων ἄρνιων στηθύνια
τίλλειν τε φάττας καὶ κίχλας ὁμοῦ σπίνοις
κοινῆι τε χναύειν τευθίσιν σηπίδια
10 πιλεῖν τε πολλὰς πλεκτάνας ἐπιστροφῶς
πίνειν τε πολλὰς κύλικας εὐζωρεστέρας

[1–11] Athen.¹ IX p. 370 C Ἀθήνησι (-ησι A) δὲ καὶ ταῖς τετοκυῖαις κράμβη παρεσκευάζετο ὡς τι ἀντιφάρμακον εἰς τροφήν. Ἐφιππος γοῦν ἐν Γηρυόνηι φησὶν (fab. pom. om. CE): ἔπειτα — εὐζωρεστέρας. [4–11] Athen.² epit. II p. 65 C σπίνοι (σπίνοι CE, sed σπίνοι in marg. E). Εὐβουλος (fr. 148, ubi vid.): Ἀμφιδρομίων — εὐζωρεστέρους. [9] Eust. in II. p. 1063,39 χναύειν, ὃ ἐστὶ λίχνως ἐσθίειν. οὗ καὶ Ἀθηναῖος μέμνηται, οἶον πάντα ταῦτ' ἐχναύομεν (fr. 8,4) καὶ ὁμοῦ τε — σηπίδια

τούτῳ δ' ὀπτόταν ναέται χώρας
ἰχθύν τιν' ἔλωσ' οὐχ ἡμέριον,
τῆς περικλύστου δ' ἄλιας Κρήτης
μεῖζω μεγέθει, λοπάς ἐστ' αὐτῷ
5 δυνατῆ τούτους χωρεῖν ἑκατόν.
καὶ περιοίκους εἶναι ταύτη
Cίνδους, Λυκίους, Μυγδονιώτας,
Κραναούς, Παφίους. τούτους δ' ὕλην
κόπτειν, ὀπτόταν βασιλεὺς ἔψη
10 τὸν μέγαν ἰχθύν· καὶ προσάγοντας,
καθ' ὅσον πόλεως ἔστηκεν ὄρος,
τοὺς δ' ὑποκαίειν. λίμνην δ' ἐπάγειν
ὑδατος μεστήν εἰς τὴν ἄλμην,
τοὺς δ' ἄλλας αὐτῷ ζεύγῃ προσάγειν
15 μηνῶν ὀκτῶ συνεχῶς ἑκατόν.
περιπλεῖν δ' ἐπὶ τοῖς ἄμβωσιν ἄνω
πέντε κέλητας πεντεσκάλμους,
περιαγγέλλειν τ'· “οὐχ ὑποκαίεις,
Λυκίων πρύτασι; ψυχρὸν τουτί.
20 παύου φυσῶν, Μακεδῶν ἄρχων.
σβέννυ, Κέλθ', ὡς μὴ προσκαύσῃς”

Athen. VIII p. 346 F τάχα δὲ καὶ ὑμεῖς . . . ἐκόντες παρελίπετε ὡς ἱερὸν τινα ἰχθύν τὸν παρ' Ἐφιππίωι τῷ κωμωιδιοποιῷ, ὃν φησι τῷ Γηρυόνηι σκευάζεσθαι ἐν τῷ ὁμωνύμῳ δράματι (Geryonis mentionem hic om. CE, vid. ad v. 1) διὰ τούτων λέγων (“λέγων fort.

15. Ο Ηρακλής στον ναό του Δία:

Κρατήρας από την Απουλία, περ. 370–360 π.Χ. Μουσείο Ερμιτάζ, Αγία Πετρούπολη.

16. Ο Ηρακλής στον ναό του Απόλλωνα:

Κρατήρας από το Paestum, περ. 360–350 π.Χ. Μουσείο Ερμιτάζ, Αγία Πετρούπολη.

17. Ο κωμικός παράσιτος που χάνει το δείπνο του.

α) Εύπολις, *Κόλακες* απ. 172.5–16:

5 ἱματίω δέ μοι δὺ' ἔστων χαρίεντε τούτων
(–) μεταλαμβάνων ἀεὶ θάτερον ἐξελαύνω
εἰς ἀγοράν. ἐκεῖ δ' ἐπειδὴν κατῖδω τιν' ἄνδρα
ἠλίθιον, πλουτοῦντα δ', εὐθὺς περὶ τούτον εἰμι.
κᾶν τι τύχη λέγων ὁ πλούταξ, πάνυ τούτ' ἐπαινῶ,
10 καὶ καταπλήττομαι δοκῶν τοῖσι λόγοισι χαίρειν.
εἴτ' ἐπὶ δείπνον ἐρχόμεθ' ἄλλυδις ἄλλος ἡμῶν
μᾶζαν ἐπ' ἀλλόφυλον, οὐ δεῖ χαρίεντα πολλὰ
τὸν κόλακ' εὐθέως λέγειν, ἢ ἕκφερται θύραζε.
οἶδα δ' Ἀκέστορ' αὐτὸ τὸν στιγματίαν παθόντα·
15 σκῶμμα γὰρ εἶπ' ἀσελγές, εἴτ' αὐτὸν ὁ παῖς θύραζε
ἐξαγαγὼν ἔχοντα κλωιδὸν παρέδωκεν Οἶνεϊ

β) Αντιφάνης απ. 291:

⟨⊖⟩ μονοφαγεῖς ἤδη τι καὶ βλάπτεις ἐμέ

γ) Ἀλεξίς απ. 235:

πάντως ἀναρίστητος οὐ δυνήσομαι
διακαρτερῆσαι τηλικαύτην ἡμέραν

δ) Ἀλεξίς απ. 243:

οὐδ' ἐν Τριβαλλοῖς ταῦτά γ' ἔστιν ἔννομα·
οὐ φασι τὸν θύοντα τοῖς κεκλημένοις
δειξάντ' ἰδεῖν τὸ δείπνον εἰς τὴν αὐριον
πωλεῖν ἀδείπνοις ἃ παρέθηκ' αὐτοῖς ἰδεῖν

ε) Ἀλεξίς απ. 258:

ἐγὼ δὲ κεστρεὺς νῆστις οἴκαδ' ἀποτρέχω

στ) Τιμοκλῆς απ. 11:

ἀγορὰν ἰδεῖν εὖσπον εὐποροῦντι μὲν
ἠδιστον, ἂν δ' ἀπορῆι τις, ἀθλιώτατον.
ὁ γοῦν Κόρυδος ἄκλητος, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ,
γενόμενος ὠψώνει παρ' αὐτὸν οἴκαδε.
ἦν δὲ τὸ πάθος γελοῖον, οἶμοι, τέτταρας
χαλκοῦς ἔχων ἄνθρωπος, ἐγγέλεις ὄρων,
θύννεια, νάρκας, καράβους ἡμιωδία.
καὶ ταῦτα πάντη μὲν περιελθὼν ἤρετο
ὀπόσου, πυθόμενος δ' ἀπέτρεχ' εἰς τὰς μεμβράδας

ζ) Δίφιλος απ. 53:

οὔτοι δεδειπνήκασιν· ὁ δὲ τάλας ἐγὼ
κεστρεὺς ἂν εἶην ἔνεκα νηστείας ἄκρας

η) Δίφιλος απ. 62:

ἀγνοεῖς ἐν ταῖς ἀραιῖς
ὅ τι ἔστιν, εἴ τις μὴ φράσει' ὀρθῶς ὀδὸν
ἢ πῦρ ἐναύσει', ἢ διαφθείρει' ὕδωρ,
ἢ δειπνιεῖν μέλλοντα κωλύει τινά;

θ) Νικόλαος απ. 1.1–25:

τὸ τῶν παρασίτων, ἄνδρες, ἐξεῦρεν γένος
Διὸς πεφυκῶς, ὥς λέγουσι, Τάνταλος.
οὐ δυνάμενος δὲ τῇ τέχνῃ χρῆσθαι καλῶς
ἀκόλαστον ἔσχε γλῶσσαν, εἴτ' ἀκουσίω
5 δίφρωι περιπεσὼν δυναμένωι λιμὸν ποεῖν,
ἀπὸ τῆς τραπέζης ἐξαπίνης ἀπεστράφη.

ἄφνω δὲ πληγεὶς εἰς μέσην τὴν γαστέρα
ἔδοξεν αὐτῷ γεγονέναι τάνω κάτω
Κίπυλόν τε τοῦτον ἀνατετράφθαι τὸν τρόπον,
10 καὶ μάλα δικαίως· Φρυξὲ γὰρ ὢν οὐχ ἰκανὸς ἦν
τὴν τοῦ τρέφοντος εὐ φέρειν παρρησίαν.
διὸ δὴ τοιαύτης παντελῶς καχεξίας
ἐν τοῖς βίοις παρὰ πᾶσιν ἐζηλωμένης,
πικρῶς ἐπιπλήξαι βούλομ', ἂν περ νῆ Δία
15 παρρησίαν μοι δῶτε, τοὺς ἀσυμβόλους
τάλλότρια δειπνεῖν ἐλομένους ἄνευ πόνου.
τί γὰρ μαθὼν, ἄνθρωπε, πρὸς τῶν δαιμόνων
βούλει παρασιτεῖν; ἢ τί τῶν ἐν τῷ βίωι
ἠῤῥηκας; εἶπον, ἄξιον γὰρ εἰδέναί·
20 τίνος μαθητῆς γέγονας; αἴρσεις τίνα
ζηλοῖς; ἀπὸ τίνων δογμάτων ὀρμώμενος
τολμᾷς παρασιτεῖν; ἃ μόλις ἡμεῖς τὸν βίον
ἅπαντα κατατρίψαντες, οὐδὲ νῦν ἔτι
ἀνεωιγμένην δυνάμεθα τὴν θύραν ἰδεῖν,
25 διὰ τοὺς ἀνοδίαί τάλλότρια μασωμένους.

ι) Πλάυτος, *Menaechmi* 446–462:

PENICULUS:

*Plus triginta annis natus sum, quom interea loci,
numquam quicquam facinus feci peius neque scelestius,
quam hodie, quom in contionem mediam me immersi miser.
ubi ego dum hieto, Menaechmus se subterduxit mihi
atque abiit ad amicam, credo, neque me voluit ducere.
qui illum di omnes perduint, quei primus <hoc> commentus est
contionem habere, qui homines occupatos occupat!
non ad eam rem otiosos homines decuit deligi,
qui nisi adsint quom citentur, census capiat ilico?*

*adfatum est hominum, in dies qui singulas escas edint,
quibu' negoti nihil est, qui essum neque vocantur neque vocant:
eos oportet contioni dare operam atque comitiis.
si id ita esset, non ego hodie perdidissem prandium,
quoi tam credo datum voluisse quam me video vivere.
ibo: etiamnum reliquiarum spes animum oblectat meum.*

ια) Πλάυτος, Captivi 461–497:

ERGASILUS:

Miser homo est, qui ipse sibi quod edit quaerit et id aegre invenit,
sed ille est miserior, qui et aegre quaerit et nihil invenit;
ille miserrimum, qui quom esse cupit, tum quod edit non habet.
nam hercle ego huic die, si liceat, oculos effodiam libens,
ita malignitate oneravit omnis mortalis mihi;
neque ieiuniosiore neque magis ecfertum fame
vidi nec quoi minus procedat quidquid facere occeperit,
ita venter gutturque resident esurialis ferias.
ilicet parasiticae arti maxumam malam crucem,
ita iuventus iam ridiculos inopesque ab se segregat.
nil morantur iam Lacones unisubseli viros,
plagipatidas, quibu' sunt verba sine penu et pecunia:
eos requirunt, qui lubenter, quom ederint, reddant domi;
ipsi obsonant, quae parasitorum ante erat provincia,
ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt
quam in tribu sontes aperto capite condemnant reos;
neque ridiculos iam terrunci faciunt, sese omnes amant.
nam uti dudum hinc abii, accessi ad adulescentes in foro.
“salvete” inquam. “quo imus una” inquam “ad prandium?” atque illi tacent.
“quis ait ‘hoc’ aut quis profitetur?” inquam. quasi muti silent,
neque me rident. “ubi cenamus?” inquam. atque illi abnuont.
dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus,
quibus solebam menstruales epulas ante adipiscier:
nemo ridet; scivi extemplo rem de compecto geri;
ne canem quidem irritatam voluit quisquam imitari,
saltem, si non arriderent, dentes ut restringerent.
abeo ab illis, postquam video me sic ludificarier;
pergo ad alios, venio ad alios, deinde ad alios: una res!
omnes <de> compecto rem agunt, quasi in Velabro olearii.
nunc redeo inde, quoniam me ibi video ludificarier.
item alii parasiti frustra obambulabant in foro.
nunc barbarica lege certumst ius meum omne persequi:
qui consilium iniere, quo nos victu et vita prohibeant,
is diem dicam, irrogabo multam, ut mihi cenas decem
meo arbitrato dent, cum cara annona sit. sic egero.
nunc ibo ad portum hinc: est illic mi una spes cenatica;
si ea decolabit, redibo huc ad senem ad cenam asperam.

ιβ) Πλάυτος, Persa 181–192:

GELASIMUS:

Sed generi nostro haec reddidast benignitas:
nulli negare soleo, siqui' me essum vocat.
oratio una interiit hominum pessume,
atque optuma hercle meo animo et scitissima,
qua ante utebantur: “veni illo ad cenam, sic face,
promitte vero, ne gravare. est commodum?
volo inquam fieri, non amittam quin eas.”

nunc reppererunt iam ei verbo vicarium
 (nihili quidem hercle verbumst ac vilissimum):
 “vocem te ad cenam, nisi egomet cenem foris.”
 ei hercle ego verbo lumbos diffractos velim,
 ni vere perierit, si cenassit domi.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- A. Antonsen-Resch, *Von Gnathon zu Saturio. Die Parasitenfigur und das Verhältnis der römischen Komödie zur griechischen*, Berlin-New York 2004.
- R. Argenio, «Parasiti e cuochi nelle commedie di Alessi», *Rivista di studi classici* 12 (1964) 237–255 και 13 (1965) 5–22.
- W. G. Arnott, «Studies in Comedy, I: Alexis and the Parasite’s Name», *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 9 (1968) 161–168.
- W. G. Arnott, *Alexis: The Fragments. A Commentary*, Cambridge 1996.
- M. Bieber, *The History of the Greek and Roman Theater*, Princeton 1961².
- P. G. McC. Brown, «Menander, Fragments 745 and 746 K-T, Menander’s *Kolax*, and Parasites and Flatterers in Greek Comedy», *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 92 (1992) 91–107.
- L. Bruzzese, «Lo *Schwerathlet*, Eracle e il parassita nella commedia greca», *Nikephoros* 17 (2004) 139–170.
- F. Casolari, *Die Mythentravestie in der griechischen Komödie*, Münster 2003.
- L. M. Catteruccia, *Pitture vascolari italiote di soggetto teatrale comico*, Roma 1951.
- E. Csapo, *Actors and Icons of the Ancient Theater*, Oxford-Chichester 2010.
- C. Dearden, «Plays for Export», *Phoenix* 53 (1999) 222–248.
- F. De Martino, «Teatro ‘sonoro’ e teatro ‘muto’: fumetti greci», στο J. V. Bañuls, F. De Martino, C. Morenilla & J. Redondo (επιμ.), *El teatre clàssic al marc de la cultura grega i la seua pervivència dins la cultura occidental*, Bari 1998, 39–65.
- H. Dierks, «Über das Kostüm der griechischen Schauspieler in der alten Komödie», *Archäologische Zeitung* 43 (1885) 31–52.
- K. J. Dover, *Aristophanes: Frogs*, Oxford
- N. Dunbar, *Aristophanes: Birds*, Oxford 1995.
- B. Effe, «Held und Literatur: Der Funktionswandel des Herakles-Mythos in der griechischen Literatur», *Poetica* 12 (1980) 145–166.
- A. Furtwängler, K. Reichhold & F. Hauser, *Griechische Vasenmalerei. Auswahl hervorragender Vasenbilder*, τόμ. II, München 1909.
- K. Galinsky, *The Herakles Theme*, Oxford 1972.
- M. J. García Soler, «La figura de Heracles en la comedia y en el drama satírico», στο J. de la Villa, P. Cañizares, E. Falque, J. F. González & J. Siles (επιμ.), *Ianua Classicorum. Temas y formas del Mundo Clásico. Actas del XIII Congreso Español de Estudios Clásicos*, τόμ. 2, Madrid 2015, 139–146.
- M. Gigante, «Teatro greco in Magna Grecia», στο *Letteratura e arte figurata nella Magna Grecia. Atti del sesto convegno di studi sulla Magna Grecia*, Napoli 1967, 83–146.
- J. R. Green, *Theatre in Ancient Greek Society*, London-New York 1994.
- J. R. Green, «Theatre Production: 1987–1995», *Lustrum* 37 (1995) 7–202.
- J. R. Green, «Comic Cuts: Snippets of Action on the Greek Comic Stage», *Bulletin of the Institute of Classical Studies* 45 (2001) 37–64.
- J. R. Green, «Smart and Stupid: The Evolution of Some Masks and Characters in Fourth-Century Comedy», στο J. Davidson & A. Pomeroy (επιμ.), *Theatres of Action. Papers for Chris Dearden*, Auckland 2003, 118–132.

- J. R. Green, «The Catalogue of Objects», στο J. R. Green, F. Muecke, K. N. Sowada, M. Turner & E. Bachmann, *Ancient Voices, Modern Echoes: Theatre in the Greek World. Exhibition Catalogue*, Sydney 2003, 27–81.
- J. R. Green, «Theatre Production: 1996–2006», *Lustrum* 50 (2008) 7–302.
- H. Heydemann, «Die Phlyakendarstellungen auf bemalten Vasen», *Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts* 1 (1886) 260–313.
- R. Hošek, «Herakles auf der Bühne der alten attischen Komödie», στο L. Varcl & R.F. Willetts (επιμ.), *Γέρας: Studies Presented to George Thomson*, Prague 1963, 119–127.
- A. Hughes, *Performing Greek Comedy*, Cambridge 2012.
- R. L. Hunter, *Eubulus. The Fragments*, Cambridge 1983.
- O. Imperio, «Οὐδὲν πρὸς τὴν πόλιν? Il teatro attico in Sicilia e in Italia meridionale», *Dioniso* n.s. 4 (2005) 278–293.
- I. M. Konstantakos, *A Commentary on the Fragments of Eight Plays of Antiphanes*, Cambridge 2000.
- I. M. Konstantakos, «Aspects of the Figure of the Ἄγροικος in Ancient Comedy», *Rheinisches Museum* 148 (2005) 1–26.
- I. M. Konstantakos, «Ephippos' Geryones: A comedy between myth and folktale», *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae* 51 (2011) 223–246.
- I. M. Konstantakos, «My kids for sale: The Megarian's scene in Aristophanes' *Acharnians* (729–835) and Megarian comedy», *Λογείον* 2 (2012) 121–166.
- I. M. Konstantakos, «Tendencies and Variety in Middle Comedy», στο S. Chronopoulos & C. Orth (επιμ.), *Fragmente einer Geschichte der griechischen Komödie – Fragmentary History of Greek Comedy*, Heidelberg 2014, 159–198.
- A. Körte, «Archäologische Studien zur alten Komödie», *Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts* 8 (1893) 61–93.
- J.-J. Maffre, «Comédie et iconographie: les grands problèmes», στο *Le théâtre grec antique: la comédie. Actes du 10ème colloque de la Villa Kérylos*, Paris 2000, 269–315.
- B. W. Millis, *A Commentary on the Fragments of Anaxandrides*, διδακτορική διατριβή, Urbana 2001.
- C. T. Murphy, «Popular Comedy in Aristophanes», *American Journal of Philology* 93 (1972) 169–189.
- H.-G. Nesselrath, *Lukians Parasitendialog. Untersuchungen und Kommentar*, Berlin-New York 1985.
- H.-G. Nesselrath, *Die attische Mittlere Komödie: Ihre Stellung in der antiken Literaturkritik und Literaturgeschichte*, Berlin-New York 1990.
- H.-G. Nesselrath, «Myth, Parody, and Comic Plots: The Birth of Gods and Middle Comedy», στο G. W. Dobrov (επιμ.), *Beyond Aristophanes: Transition and Diversity in Greek Comedy*, Atlanta 1995, 1–27.
- S. D. Olson, *Broken Laughter: Select Fragments of Greek Comedy*, Oxford-New York 2007.
- A. Piqueux, «Le corps comique sur les vases 'phlyaqes' et dans la comédie attique», *Pallas* 71 (2006) 27–55.
- S. Pirrotta, *Plato comicus: Die fragmentarischen Komödien. Ein Kommentar*, Berlin 2009.
- O. Ribbeck, «Kolax. Eine ethologische Studie», *Abhandlungen der Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften*, phil.-hist. Klasse 9 (1884) 1–114.
- E. Romagnoli, *Nel regno di Diòniso. Studi sul teatro comico greco*, Bologna 1918.
- R. M. Rosen, «Plato Comicus and the Evolution of Greek Comedy», στο G. W. Dobrov (επιμ.), *Beyond Aristophanes: Transition and Diversity in Greek Comedy*, Atlanta 1995, 119–137.
- J. Rusten (επιμ.), *The Birth of Comedy: Texts, Documents, and Art from Athenian Comic Competitions, 486–280*, Baltimore 2011.

- A. H. Sommerstein, *Aristophanes: Birds*, Warminster 1987.
- A. H. Sommerstein, *Aristophanes: Frogs*, Warminster 1996.
- I. C. Storey, «The Curious Matter of the Lenaia Festival of 422 BC», στο D. J. Phillips & D. Pritchard (επιμ.), *Sport and Festival in the Ancient Greek World*, Swansea 2003, 281–292.
- I. C. Storey, *Fragments of Old Comedy*, τόμ. I–III, Cambridge MA-London 2011.
- O. Taplin, *Comic Angels and Other Approaches to Greek Drama through Vase-Paintings*, Oxford 1993.
- A. D. Trendall, *Phlyax Vases*, London 1967².
- A. D. Trendall, «A Phlyax Bell-Krater by the Lecce Painter», στο A. Cambitoglou (επιμ.), *Classical Art in the Nicholson Museum*, Sydney, Mainz 1995, 125–131.
- A. D. Trendall & T. B. L. Webster, *Illustrations of Greek Drama*, London 1971.
- E. I. Tylawsky, *Saturio's Inheritance. The Greek Ancestry of the Roman Comic Parasite*, New York 2002.
- R. Vollkommer, *Herakles in the Art of Classical Greece*, Oxford 1988.
- D. Walsh, *Distorted Ideals in Greek Vase-Painting: The World of Mythological Burlesque*, Cambridge 2009.
- T. B. L. Webster, «South Italian Vases and Attic Drama», *Classical Quarterly* 42 (1948) 15–27.
- T. B. L. Webster, *Greek Theatre Production*, London 1956.
- T. B. L. Webster, *Studies in Later Greek Comedy*, 2nd ed., Manchester 1970².
- J. Wilkins, *The Boastful Chef: The Discourse of Food in Ancient Greek Comedy*, Oxford 2000.
- E. Wüst, «Φλύακες», *Real-Encyclopädie* 20.1 (1941) 292–306.
- N. Χουρμουζιάδης, *Σατυρικά*, Αθήνα 1974.
- R. Zahn, «Vom Maler Asteas und der griechischen Posse Unteritaliens», *Die Antike* 7 (1931) 70–95.